

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קעג

דאיתמר אותיות נקנות במסירה וכו': הקונה 'שטר חוב' מחבירו (חבירו הלווה כסף לאדם אחר וקיבל ממנו שטר חוב), השטר נקנה לו במסירה ללא צורך לעשות קנין נוסף. אבל נחלקו אב"י ורבא כאשר קונה השטר ירצה לגבות את החוב, האם הוא יצטרך להביא עדים שהוא קנה את השטר מהמלווה, וזאת מחשש שמא השטר נמצא אצלו בפקדון. או שאינו צריך להביא ראיה, כי מעמידים את השטר בחזקתו של המחזיק בו.

אמר אב"י - מנא אמינא לה: מהיכן אני אומר את דעתי שצריך להביא ראיה? מהברייתא להלן.

אחים שאביהם נפטר והם ירשו אותו, ואחד מהאחים מוציא שטר חוב של האבא וטוען שהאחים נתנו לו אותו. והם טעונים שהוא חטף אותו בלי רשות. עליו להביא עדים שהם נתנו לו את השטר. עד כאן הברייתא.

מאי לאו הוא הדין לאחריני: ממשיך אב"י - כמו באחים, כך גם בכל אדם שמחזיק שטר של חבירו וטוען שהוא קנה אותו ממנו, שעליו להביא ראיה.

ורבא אמר - שאני אחין דשמטו מהדדי: רבא דוחה - דוקא באחים צריך להביא ראיה, כי האח יכול לחטוף בקלות את השטר מהאחים. מה שאים כן באנשים זרים, שעצם החזקת השטר היא ראיה שהשטר אכן של המחזיק.

איכא דאמרי אמר רבא מנא אמינא לה: רבא מביא מקור לשיטתו שאין צריך להביא ראיה, מהברייתא הנ"ל. כי הברייתא מדברת דוקא על אחים, משום שהאח יכול לחטוף את השטר. אבל בשאר בני אדם שאין לאחד גישה לשטר של חבירו, אין צריך להביא ראיה.

ואב"י - אחין איצטריכא וכו': אב"י דוחה - הברייתא נקטה דוגמא של אחים, לחדש שלא נחשוב אדרבא כיון שלכל אח יש גישה לשטר, אם כן האחים יזהרו ביותר

שאף אחד מהם לא יחטוף את השטר לעצמו. ואם בכל אופן השטר נמצא בידיו של אחד מהם, סימן שהם באמת נתנו לו אותו. קמ"ל.

*

הגמרא מביאה תנא שלישי, החולק על התנא של המשנה ועל התנא של הברייתא לעיל, הסוברים ששני יוסף בן שמעון אינם יכולים להוציא שטר חוב זה על זה.

שאלה: **ואלא הא דתניא כשם שמוציאין וכו':** התנא הזה סובר ששני יוסף בן שמעון יכולים להוציא שטר חוב זה על זה. במה המחלוקת של התנאים?

תשובה: **בכותבין שטר ללוה וכו':** התנא של משנתנו סובר 'כותבין שטר ללוה ואף על פי שאין מלוה עמו'. וממילא יש חשש שילך יוסף בן שמעון האחד לסופר ועדים, ויאמר להם שיכתבו לו שטר שהוא יוסף בן שמעון לווה כסף מיוסף בן שמעון השני, כי הוא רוצה ללכת ולקחת ממנו הלוואה. ולאחר מכן הוא יקח את השטר הזה וילך ליוסף בן שמעון השני, ויטען לו שהוא חייב לו את הכסף כי הוא לווה אותו ממנו והנה השטר שלו!

תנא ברא סבר וכו': אבל התנא של הברייתא (האחרונה) סובר 'אין כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו'. וממילא אין חשש כזה, כי רק אם באמת שמעון בן יוסף לווה ממנו כסף, הוא היה מסכים לתת לו שטר על שמו.

למדנו במשנה - נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועין וכו': הגמרא מבינה שאם המלווה הילווה לשני יוסף בן שמעון כסף, ולאחר מכן הוא נפטר, ומצאו בין שטרותיו 'שובר' שכתוב בו 'יוסף בן שמעון פרוע'. מכיון שלא ידוע איזה יוסף בן שמעון זה, שני השטרות של יוסף בן שמעון נחשבים פרועים ולא ניתן לגבות מהם.

קושיא: **טעמא דנמצא וכו':** משמע שכל הבעיה שנמצא שטר כזה בין שטרותיו ולא ידוע על איזה יוסף בן שמעון מדובר, אבל המלווה בעצמו היה יכול ללכת ולגבות את החוב מיוסף בן שמעון השני שלא פרע לו את הכסף. אך הרי במשנתנו כתוב 'ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב', דהיינו המלווה לא יכול בכלל להוציא שטר חוב אם הוא הלווה לשני יוסף בן שמעון!

תירוץ: **אמר רבי ירמיה במשולשין:** מדובר שבשטרות הללו הוא כתב שלוש דורות. באחד 'יוסף בן שמעון בן יעקב', ובשני 'יוסף בן שמעון בן דוד'. ולכן המלווה היה יכול לגבות את החוב בעצמו עם השטר.

קושיא: ונחזי תברא בשמא דמאן דכתיב: אם כן נבדוק גם בשובר איזה יוסף בן שמעון כתוב בו.

תירוץ: אמר רב הושעיא במשולשין בשטר ואין משולשין בשובר: מדובר שרק בשטר כתבו שלוש דורות, אבל בשובר כתבו רק יוסף בן שמעון.

תירוץ נוסף: אביי אמר: לא מדובר שהשובר נמצא בין שטרותיו של המלווה, אלא בין שטרותיו של הלווה. דהיינו הלווה לווה כסף משני יוסף בן שמעון. וזה מותר, כמו שכתוב במשנתנו ששניהם מוציאים שטר חוב על אחרים. אבל מכיון שהוא לווה משניהם ויש לו שובר שהוא פרע את החוב, השטרות של שניהם פרועים, כי לא ידוע את השטר של מי הוא פרע.

למדנו במשנה - כיצד יעשו יושלשו כו':

תנא - אם היו שניהם כהנים יכתבו דורות: אם היו שני יוסף בן שמעון עם אותו שם של הסבא וכן שניהם כוהנים, יכתבו ארבעה דורות (דהיינו יוסף בן שמעון בן יעקב בן יצחק).

משנה: האומר לבנו וכו': האומר לבנו לפני מיתתו - שטר אחד בין השטרות שלי הוא פרוע, כי הלווה האמין לי שאני לא אגבה את החוב שוב פעם, ולא החזרתי לו את השטר. אך אני לא אזכר איזה שטר זה, ואני לא רוצה להיענש בשמים על כך. הדין הוא שכל השטרות שלו נחשבים לפרועים, חוץ משטרות שהלווים מודים שהם לא פרעו אותם.

נמצא לאחד שם שנים: ואם נמצאו שני שטרות של אותו בן אדם שלווה פעמיים מהאבא, השטר שיש בו סכום גדול יותר, נחשב לפרוע, והשטר שיש בו סכום הקטן יותר נחשב כאינו פרוע. כי האבא אמר שרק שטר אחד משטרותיו פרוע, אמנם מכיון שאיננו יודעים איזה שטר מתוך השניים, אנו יכולים לגבות רק בסכום הנמוך מביניהם.

גמרא: אמר רבא שטר לך בידי פרוע: מלווה שאמר ללווה 'שטר שלך שנמצא אצלי פרוע' והיו שלו שני שטרות שלו, השטר עם הסכום הגדול יותר מבין שניהם פרוע. אבל אם הוא אמר ללווה 'החוב שלך פרוע' אפילו אם היו לו הרבה שטרות חוב אצלו, כולם פרועים. כי הוא דיבר על 'כל החוב' שיש לו המצטבר מכל השטרות ביחד.

שאלה: אמר ליה רבינא לרבא: אם כן האומר לחבירו 'שדי מכורה לך', השדה הגדולה מתוך שדותיו מכורה לאיש ההוא. ואם הוא אמר לו 'שדה שיש לי מכורה לך' כל שדותיו מכורין לו? והיינו בגלל ש'שדה' יכולה להתפרש כהרבה שדות, וכמו שכתוב בפסוק 'שדה אדום' והכוונה אינה לשדה אחת אלא לכל השדות של ארץ אדום.

תשובה: **התם יד בעל השטר על התחתונה:** במכירה, ידו של הקונה על התחתונה, כי הוא בא להוציא את השדה מידי של המוכר. ולכן הוא צריך להוכיח ש'שדה' הכוונה לכל השדות של המוכר. מה שאין כן בהלוואה, המלווה הוא המוציא מהלווה את הכסף, ולכן עליו להוכיח שכשהאבא אמר 'חוב' כוונתו רק לשטר אחד מתוך כל החובות שהוא חייב לו, ולא לכל החוב המצטבר.

משנה: המלוה את חבירו על ידי ערב: המלווה את חבירו בערבות של אדם אחר (שאם הלווה לא יפרע את החוב, הערב ישלם אותו), לא ילך המלווה ויגבה את החוב בתחילה מהערב. אלא קודם ילך ויגבה אותו מהלווה, ואם לא יהיה לו לשלם, ילך לערב. אבל אם אמר המלווה לערב שהערבות היא 'על מנת שאפרע ממי שארצה', הוא יכול לפרוע מן הערב תחילה.

רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה, בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב: בתחילה.

וכן היה רשב"ג אומר וכו': הערב לאשה על הכתובה שלה, (שאם בעלה יגרש אותה ולא יהיה לו לשלם, הוא ישלם את כתובתה), ובעלה גירש אותה ואין לו כסף לשלם, והיא תובעת ממנו את כתובתה. יש לחשוש שמא הבעל והאשה עשו קנוניא ביניהם, שהבעל יגרש אותה והיא תגבה את הכתובה מהערב, ולאחר מכן הוא יחזיר אותה. ולכן על הבעל לנדור שהוא מדייר את אשתו שהיא לא תהנה ממנו לעולם, וינדור את הנדר 'על דעת רבים', שנדר כזה אין לו הפרה. ואז הוא לא יוכל להחזיר אותה לעולם להיות אשתו.

גמרא: מאי טעמא: הגמ' מבינה כעת שכוונת המשנה שהמלווה לא יפרע כלל מן הערב, לפי שרק במקרה שהלווה ברח או מת אז המלווה יפרע מהערב, אבל אם הלווה נמצא כאן הערב פטור גם אם אין ללווה מה לשלם, ולכן הגמ' מקשה מדוע המלווה לא יפרע מן הערב?

רבה ורב יוסף מתרצים: הערב פטור מלשלם למלווה כיון שהוא יכול לטעון לו - 'על הלווה הייתי אחראי, ואת הלווה השבתי לך', כלומר אני הייתי אחראי על הלווה

שאם הוא ימות או יברח אני אפרע לך את החוב, כעת אני 'מחזיר' לך את הלווה (= שהוא נמצא לפניך) ואתה יכול לתבוע אותו.

קושיא: מתקיף לה רב נחמן: הדין של המשנה שהערב פטור הוא 'דין של פרסיים'. הגמ' מבינה כעת שכוונתו שמנהג הפרסיים לדון כן. הגמ' מקשה על דבריו:

אדרבה: להיפך! הפרסיים גובים ישר מהערב אפילו אם יש ללווה מהיכן לפרוע.

אלא בי דינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו: אלא כוונת רב נחמן שדברי רבה ורב יוסף הם כמו הבית דין של הפרסיים שלא נותנים טעם לדבריהם, וגם דינם של רבה ורב יוסף הוא ללא טעם, שאין זה הגיוני שהערב לא יפרע כלל, שא"כ מה הועילה הערבות? אלא בהכרח שהוא נהיה ערב כדי שאם אין ללווה מהיכן לשלם הוא יפרע במקומו.

אלא אמר רב נחמן: כוונת המשנה שהמלווה לא ילך ישר לערב לתבוע את החוב, אלא קודם כל יתבע את הלווה, ואם הלווה מת או שהוא לא רוצה לבוא לבית דין או שאין לו מה לשלם רק אז המלווה יתבע את הערב.

ואם אמר המלווה לערב 'על מנת שאפרע ממי שארצה', יתבע ערב תחלה: אם אין ללווה מהיכן לשלם.

*

א"ר הונא מנין לערב שמשמעבד אפילו באמירה בלבד ללא קניין, מכך שיהודה אמר ליעקב "אָנְכִי אֶעְרְבְנּוּ מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנּוּ, אִם לֹא הִבִּיאֲתוּי אֵלַיךְ וְהִצַּגְתּוּי לְפָנַי וְחֻטְאֲתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים", ויהודה לא עשה קניין על הערבות שלו. (= יהודה רצה שיעקב ישלח איתו את בנימין למצרים, יעקב סירב, ויהודה אמר שהוא ערב להחזיר אותו בחזרה).

קושיא: מתקיף לה רב חסדא: והרי יהודה קיבל על עצמו להיות 'ערב קבלן', והדין הוא ש'ערב קבלן' לא צריך לעשות קניין אלא די באמירה בלבד, והראיה שיהודה היה ערב קבלן היא מהפסוק "תָּנֶה אֹתוֹ עַל יָדִי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלַיךְ", דהיינו כאילו אני מקבלו בידי ואחזירנו אליך, וא"כ אין להוכיח מיהודה שערב רגיל משמעבד באמירה בלבד.

אלא אמר רבי יצחק: לומדים זאת מהפסוק (בספר משלי) "לְקַח בְּגָדוֹ כִּי עָרַב זָר וּבְעֵד נְכַרְיָה חֲבָלָהּ", כלומר שהפסוק אומר למלוה 'קח את בגדו של הערב, כי הוא ערב לאיש זר', דהיינו שהוא נעשה ערב מחמת אמירה בלבד.

ואומר: ונאמר שם עוד: "בְּנֵי אִם עָרַבְתָּ לְרַעָה, תִּקְעֶתָ לְזָר כְּפִיָּהּ. נִזְקֶשֶׁת בְּאִמְרֵי פִיָּהּ, וְלִפְדֹתָ בְּאִמְרֵי פִיָּהּ. עֲשֵׂה זֹאת אִפּוֹא בְּנֵי וְהִנְצַל כִּי בָאתָ בְּכַף רַעָה, לָךְ הַתְּרַפָּס וְיִרְהַב רַעֲיָה", כלומר אם ערבת לרעך ממון, או שחרפת וגדפת אותו, עשה זאת בני והינצל משני דברים הללו: 1. על מה שנעשית לו ערב, לך ותן לו מעותיו. 2. ואם חרפת וגידפת אותו, לך ותרבה עליו רעים ובקש ממנו מחילה.

*

אמר אמימר: נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי האם ערב משתעבד למלוה, לרבי יוסי הסובר ש'אסמכתא קונה' (= המתחייב לעשות דבר בגלל שהוא סומך ובטוח שלעולם לא יגיע לידי חיוב לעשות זאת, הרי זו 'אסמכתא' והוא חייב לעשות את מה שהתחייב), ערב משתעבד למלוה, ולמרות שכשהתחייב להיות ערב הוא היה בטוחו שהלווה יפרע את החוב ולא הוא, ואם הוא היה יודע שהלווה לא ישלם הוא לא היה נכנס לערבות, בכל זאת אם הלווה לא שילם הרי הוא חייב לשלם את החוב למלוה. ולרבי יהודה הסובר ש'אסמכתא לא קונה' (= המתחייב לעשות דבר בגלל שהוא סומך ובטוח שלעולם לא יגיע לידי חיוב לעשות זאת, הרי זו 'אסמכתא' והוא לא חייב לעשות את מה שהתחייב), הערב לא חייב לשלם את החוב.

אמר ליה רב אשי לאמימר: והרי אנו פוסקים שהלכה כרבי יהודה ש'אסמכתא לא קונה', ועם זאת אנו פוסקים שהערב כן משתעבד למלוה. נמצא שהטעם הוא לא משום שאסמכתא קונה.

אלא אמר רב אשי: הטעם שהערב משתעבד למלוה, הוא משום שבאותה הנאה שהמלווה סומך עליו ומאמין לו, הוא מסכים בדעתו לשעבד את עצמו בלב שלם שהמלווה ילווה ללווה בשליחותו, והוא מתחייב בחוב כאילו הוא עצמו לווה.

*

והא מדקתני סיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב, משמע שלדעת ת"ק החולק עליו אין זה משנה האם יש ללווה נכסים או לא, אלא בכל מקרה יפרע מן הערב, וזה שלא כדברי רבי יוחנן.

תירוץ: **חסורי מחסרה והכי קתני**: כך צריך לגרוס במשנה - המלווה את חבירו על ידי ערב, לא יפרע מן הערב, ואם אמר על מנת שאפרע ממני שארצה, יפרע מן הערב, במה דברים אמורים? במקרה שאין נכסים ללווה, אבל אם יש נכסים ללווה לא יפרע מן הערב, וערב קבלן אף על פי שיש נכסים ללווה יפרע מן הקבלן (= כלומר אם המלווה רוצה יכול לגבות ישר מן הערב קבלן). רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם יש נכסים ללווה, בין ערב רגיל ובין ערב קבלן יגבה רק מהלווה.